

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 13ης Δεκεμβρίου 2001 *

Στην υπόθεση C-481/99,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesgerichtshof (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Georg Heiningер και Helga Heiningер

και

Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ L 372, σ. 31), και της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη (ΕΕ 1987, L 42, σ. 48), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 90/88/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Φεβρουαρίου 1990 (ΕΕ L 61, σ. 14),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από την F. Macken, πρόεδρο τμήματος, και τους C. Gulmann (εισηγητή), J.-P. Puissochet, B. Σκουρή και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Léger

γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, προϊσταμένη τμήματος

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- το ζεύγος Heininger, εκπροσωπούμενο από τους R. Nirk και N. J. Gross, Rechtsanwälte,
- η Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, εκπροσωπούμενη από τους H.-J. Niemeyer και W. Berg, Rechtsanwälte,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους W.-D. Plessing και A. Dittrich,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Ortiz Vaamonde,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις K. Rispal-Bellanger και R. Loosli-Surrans,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,

- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη C. Pesendorfer,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον J. Sack,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του ζεύγους Heininger, της Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, της Ισπανικής και της Ιταλικής Κυβερνήσεως, καθώς και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 22ας Φεβρουαρίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιουλίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 1999, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Δεκεμβρίου 1999, το Bundesgerichtshof υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμ-

βουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ L 372, σ. 31, στο εξής: οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων), και της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη (ΕΕ 1987, L 42, σ. 48), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 90/88/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Φεβρουαρίου 1990 (ΕΕ L 61, σ. 14, στο εξής: οδηγία περί καταναλωτικής πίστεως).

- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκλυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του ζεύγους Heininger και της Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG (στο εξής: τράπεζα), όσον αφορά την ανάκληση δηλώσεως βουλήσεως σχετιζομένης με σύμβαση πιστώσεως εξασφαλισμένης με εμπράγματα ασφάλεια επί ακινήτου.

Το κοινοτικό δίκαιο

- 3 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις παροχής αγαθών ή υπηρεσιών από έναν έμπορο προς έναν καταναλωτή, οι οποίες συνάπτονται:

- κατά τη διάρκεια εκδρομής που οργανώνεται από τον έμπορο εκτός του εμπορικού του καταστήματος,

ή

— κατά τη διάρκεια επίσκεψης του εμπόρου:

i) στο σπίτι του ίδιου ή άλλου καταναλωτή

[...],

όταν η επίσκεψη δεν γίνεται μετά από ρητή αίτηση του καταναλωτή.»

4 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις:

α) συμβάσεις για την κατασκευή, πώληση και μίσθωση ακινήτων ή στις συμβάσεις που αφορούν άλλα δικαιώματα σχετικά με ακίνητα.

[...]»

- 5 Το άρθρο 4 της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Στην περίπτωση συναλλαγών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, οι έμποροι οφείλουν να πληροφορούν τους καταναλωτές σχετικά με το δικαίωμά τους να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση μέσα στο χρονικό διάστημα που ορίζει το άρθρο 5, και να τους γνωστοποιούν το όνομα και τη διεύθυνση του προσώπου έναντι του οποίου μπορεί να ασκηθεί αυτό το δικαίωμα.

[...]

Τα κράτη μέλη μεριμνούν για την πρόβλεψη κατάλληλων μέτρων προστασίας των καταναλωτών στην εθνική τους νομοθεσία, στην περίπτωση που δεν παρασχεθούν οι πληροφορίες που προβλέπει το παρόν άρθρο.»

- 6 Σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, ο καταναλωτής έχει «το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη μονομερή ανάληψη υποχρεώσεώς του, αποστέλλοντας ειδοποίηση μέσα σε προθεσμία τουλάχιστον επτά ημερών από την παραλαβή εκ μέρους του της υπόμνησης που αναφέρει το άρθρο 4, και σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους που ορίζει η εθνική νομοθεσία.»

- 7 Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι αυτή «δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών στο επίπεδο που καλύπτει η παρούσα οδηγία».
- 8 Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο γ', της οδηγίας περί καταναλωτικής πίστης ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις πίστωσης.

2. Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας:

[...]

γ) “σύμβαση πίστωσης” είναι η σύμβαση δυνάμει της οποίας πιστωτικός φορέας χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει σε καταναλωτή πίστωση με τη μορφή προθεσμίας πληρωμής, δανείου ή οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας χρηματοδοτικής διευκόλυνσης.

[...]»

9 Το άρθρο 2 της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται:

α) στις συμβάσεις πίστωσης ή υπόσχεσης πίστωσης που προορίζονται:

— κυρίως για την κτήση ή διατήρηση δικαιωμάτων κυριότητας επί εδαφικής έκτασης ή κτιρίου που έχει ανεγερθεί ή πρόκειται να ανεγερθεί,

[...]

[...].

3. Οι διατάξεις του άρθρου 1α και των άρθρων 4 έως 12 δεν εφαρμόζονται στις πιστωτικές συμβάσεις ή στις υποσχέσεις παροχής ενυπόθηκτης πίστης εφόσον δεν έχουν ήδη αποκλειστεί από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας δυνάμει της παραγράφου 1, στοιχείο α'.

[...]»

- 10 Σύμφωνα με το άρθρο 15, η ίδια οδηγία «δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ αυστηρότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους δυνάμει της Συνθήκης».

Το εθνικό δίκαιο

- 11 Ο Gesetz über den Widerruf von Haustürgeschäften und ähnlichen Geschäften (νόμος περί της ανακλήσεως της δηλώσεως βουλήσεως σχετικά με συμβάσεις συναπτόμενες στο πλαίσιο κατ' οίκον πωλήσεων και παρόμοιες συναλλαγές), της 16ης Ιανουαρίου 1986 (BGBl. I, σ. 122, στο εξής: HWiG), προβλέπει, στο άρθρο του 1, υπέρ του καταναλωτή ένα δικαίωμα ανακλήσεως, οπότε μια συναλλαγή πραγματοποιηθείσα εκτός του καταστήματος του εμπόρου δεν παράγει αποτελέσματα παρά μόνον αν ο καταναλωτής δεν ανακάλεσε εγγράφως τη δήλωση βουλήσεώς του εντός προθεσμίας μιας εβδομάδας. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του HWiG, η προθεσμία αρχίζει να τρέχει μόνον αφ' ης στιγμής κοινοποιήθηκε εγγράφως στον καταναλωτή ένα πληροφοριακό στοιχείο που ανταποκρίνεται στις ουσιαστικές απαιτήσεις του νόμου. Έλλείψει κοινοποιήσεως ενός τέτοιου πληροφοριακού στοιχείου, το δικαίωμα ανακλήσεως που έχει ο καταναλωτής αποσβέννυται ένα μήνα μετά την εκ μέρους των δύο συμβαλλομένων μερών εκπλήρωση του συνόλου των υποχρεώσεών τους.

- 12 Το άρθρο 5, παράγραφος 2, του HWiG περιέχει μία εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού, καθόσον προβλέπει ότι, αν μια συναλλαγή υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του HWiG υπόκειται στον VerbraucherKredite (νόμο περί καταναλωτικής πίστωσης) της 17ης Δεκεμβρίου 1990 (BGBl. I, σ. 2840, στο εξής: VerbrKrG), μόνον οι διατάξεις του τελευταίου αυτού νόμου εφαρμόζονται στη συναλλαγή αυτή.

13 Το πεδίο εφαρμογής του VerbrKrG ορίζεται ως εξής στο άρθρο 1:

- «1) Ο παρών νόμος εφαρμόζεται στις συμβάσεις πιστώσεως και στις μεσιτικές συμβάσεις πιστώσεως που συνάπτονται μεταξύ ενός προσώπου, το οποίο χορηγεί πίστωση (στο εξής: παρέχων την πίστωση) ή υποδεικνύει ή διαπραγματεύεται μια πίστωση (στο εξής: ενδιάμεσος πιστώσεως) κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς του, και ένα φυσικό πρόσωπο, υπό την επιφύλαξη ότι η πίστωση, σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης, δεν προορίζεται για την επαγγελματική δραστηριότητα που ήδη ασκεί το τελευταίο αυτό πρόσωπο (στο εξής: καταναλωτής).
- 2) Η σύμβαση πιστώσεως αποτελεί σύμβαση με τη οποία ο παρέχων την πίστωση χορηγεί ή υπόσχεται σ' έναν καταναλωτή, εξ επαχθούς αιτίας, μια πίστωση, η οποία λαμβάνει τη μορφή δανείου, αναβολής πληρωμής ή άλλης χρηματοδοτικής ενισχύσεως.

[...]

14 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, του VerbrKrG, που ορίζει τις εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής του, ορίζει τα εξής:

«Δεν εφαρμόζονται, επιπλέον [...]

[...]

2. το άρθρο 4, παράγραφος 1, τέταρτη περίοδος, σημείο 1, στοιχείο b, και τα άρθρα 7, 9 και 11 έως 13 στις συμβάσεις πιστώσεως στις οποίες η πίστωση

εξαρτάται από τη σύσταση εμπράγματης ασφάλειας επί ακινήτου και χορηγείται υπό τις συνήθεις προϋποθέσεις που ισχύουν για πιστώσεις εξασφαλισμένες με ασφάλεια επί ακινήτου και για την ενδιάμεση χρηματοδότησή τους [...].»

15 Το άρθρο 7 du του VerbrKtG, που προβλέπει δικαίωμα ανακλήσεως υπέρ του καταναλωτή, έχει ως εξής:

- «1) Η δήλωση με την οποία ο καταναλωτής διατυπώνει τη βούλησή του για τη σύναψη συμβάσεως πιστώσεως δεν παράγει αποτελέσματα παρά μόνον αν ο ενδιαφερόμενος δεν την ανακαλέσει εγγράφως εντός προθεσμίας μιας εβδομάδας.
- 2) Η εμπρόθεσμη αποστολή της ανακλήσεως αρκεί για την τήρηση της προθεσμίας. Η προθεσμία αυτή αρχίζει να τρέχει μόνον αφ' ης στιγμής ο καταναλωτής λάβει ευανάγνωστη πληροφόρηση, σχετικά με τη διάταξη της πρώτης περιόδου, την οποία ο καταναλωτής πρέπει να προσυπογράψει χωριστά και στην οποία πρέπει να υπάρχει μεία του δικαιώματος ανακλήσεως, της απώλειας του δικαιώματος αυτού βάσει της παραγράφου 3, καθώς και του ονόματος και της διεύθυνσεως του αποδέκτη της ανακλήσεως. Αν στον καταναλωτή δεν παρασχεθεί πληροφόρηση σύμφωνη προς τη δεύτερη περίοδο, το δικαίωμα ανακλήσεως δεν αποσβέννυται παρά μόνο όταν τα δύο συμβαλλόμενα μέρη εκτελέσουν πλήρως την παροχή, το αργότερο όμως ένα έτος μετά την εκ μέρους του καταναλωτή δήλωση ότι θέλει να συνάψει σύμβαση πιστώσεως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16 Για να χρηματοδοτήσει την τιμή αγοράς ενός διαμερίσματος, το ζεύγος Heininger συνήψε δάνειο ποσού 150 000 γερμανικών μάρκων (DEM) με την τράπεζα, με σύμβαση της 28ης Απριλίου και της 7ης Μαΐου 1993 (στο εξής: δανειακή σύμβαση). Προς εξασφάλιση του δανείου συστάθηκε μια «Grundschuld» (έγγειος ασφάλεια) του αυτού ποσού.

- 17 Με αγωγή που άσκησε τον Ιανουάριο του 1998, το ζεύγος Heininger ζήτησε να ανακαλέσει τη δήλωση βουλήσεώς του που αφορούσε τη σύναψη της δανειακής συμβάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 1 του HWiG. Ισχυρίζονται ότι ένας κτηματομεσίτης, τον οποίο γνώριζαν και ο οποίος ως ελεύθερος επαγγελματίας ασκούσε δραστηριότητες για λογαριασμό της τράπεζας, μετέβη επανειλημμένα στην οικία τους χωρίς αυτοί να του το έχουν ζητήσει. Ο μεσίτης αυτός τους παρακίνησε να αγοράσουν το οικείο διαμέρισμα και να συνάψουν τη δανειακή σύμβαση. Δεν τους γνωστοποίησε την ύπαρξη του δικαιώματος ανακλήσεως.
- 18 Το ζεύγος Heininger απαιτεί από την τράπεζα την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών, το κεφάλαιο και τους τόκους, καθώς και την απόδοση των εξόδων που αφορούν την εκτέλεση της δανειακής συμβάσεως, ήτοι συνολικό ποσό 118 443,81 DEM. Ζητούν επιπλέον να αναγνωριστεί ότι η τράπεζα δεν αντλεί κανένα δικαίωμα από τη δανειακή σύμβαση.
- 19 Στις 26 Μαΐου 1998, το Landgericht München (Γερμανία) απέρριψε την αγωγή του ζεύγους Heininger. Την 1η Φεβρουαρίου 1999, το Oberlandesgericht München (Γερμανία) απέρριψε την έφεση που άσκησαν κατά της αποφάσεως αυτής. Το ζεύγος Heininger άσκησε κατόπιν αυτού αναίρεση (Revision) ενώπιον του Bundesgerichtshof.
- 20 Με τη διάταξη περί παραπομπής, το Bundesgerichtshof τονίζει ότι είναι ουσιώδες, για τη λύση της διαφοράς της κύριας δίκης, να καθοριστεί αν το δικαίωμα ανακλήσεως βάσει του άρθρου 1 του HWiG αποκλείεται με το αιτιολογικό ότι ο VerbrKrG, που εφαρμόζεται στις συμβάσεις δανείου με έγγειο ασφάλεια, υπερισχύει της ρυθμίσεως του HWiG. Η απάντηση στο ζήτημα αυτό εξαρτάται από το αν οι συμβάσεις δανείου με έγγειο ασφάλεια εμπίπτουν επίσης στην οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων και από το αν πρέπει να θεωρηθεί ότι η τελευταία αυτή υπερτερεί, όσον αφορά το δικαίωμα ανακλήσεως που προβλέπεται στο άρθρο 5, έναντι της οδηγίας περί καταναλωτικής πίστωσης.
- 21 Το Bundesgerichtshof θεωρεί, πρώτον, ότι το ζεύγος Heininger δεν έχει κανένα δικαίωμα ανακλήσεως κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7 του VerbrKrG, δεδομένου ότι από το άρθρο 3, παράγραφος 2, σημείο 2, του νόμου αυτού προκύπτει ότι το άρθρο του 7 δεν έχει εφαρμογή στις συμβάσεις δανείων με έγγειο ασφάλεια. Θεωρεί, δεύτερον, ότι, κατ' αρχήν, το δικαίωμα ανακλήσεως κατ' εφαρμογήν του άρθρου 1 του

HWiG αποκλείεται, δεδομένου ότι το άρθρο 5, παράγραφος 2, του νόμου αυτού ορίζει ότι, οσάκις μια συναλλαγή υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του HWiG υπόκειται στον VerbrKtG, πράγμα που συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, μόνον οι διατάξεις του τελευταίου αυτού νόμου έχουν εφαρμογή.

22 Το Bundesgerichtshof είναι της γνώμης ότι το κοινοτικό δίκαιο περί της προστασίας του καταναλωτή δεν επιβάλλει διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 2, του HWiG, αλλά ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί σχετικά με το σημείο αυτό καθόσον ενδέχεται να συνεχίσουν να υπάρχουν αμφιβολίες.

23 Αν, βάσει της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, πρέπει να γίνει δεκτό το δικαίωμα ανακλήσεως υπέρ του ζεύγους Heipinger, η λύση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται, κατά το αιτούν δικαστήριο, από το ζήτημα αν το εν λόγω δικαίωμα ανακλήσεως αποσβέννυται μετά τη λήξη της προθεσμίας ενός έτους που αρχίζει από τη στιγμή που ο καταναλωτής δήλωσε ότι θέλει να συνάψει τη σύμβαση δανείου με έγγαιο ασφάλεια, σύμφωνα με κατ' αναλογίαν εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 2, τρίτη περίοδος, του VerbrKtG, ή αν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του HWiG οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, δεν προβλέπουν χρονικό περιορισμό του δικαιώματος ανακλήσεως ελλείψει της απαιτούμενης κοινοποιήσεως της σχετικής πληροφορίας.

24 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Bundesgerichtshof αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει η οδηγία 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος [...], εφαρμογή και επί των συμβάσεων δανείων με έγγαιο ασφάλεια (άρθρο 3, παράγραφος 2, σημείο 2, του VerbrKtG) και υπερτερεί η οδηγία αυτή, όσον αφορά το δικαίωμα ανακλήσεως της δηλώσεως βουλήσεως που

προβλέπεται στο άρθρο 5, έναντι της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη [...];

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ως άνω ερώτημα:

Απαγορεύει η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων στον εθνικό νομοθέτη να εφαρμόζει την προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, τρίτη περίοδος, του VerbrKrG για την άσκηση του δικαιώματος ανακλήσεως και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μια σύμβαση συναφθείσα στο πλαίσιο κατ' οίκον πωλήσεων έχει ως αντικείμενο τη χορήγηση δανείου με έγγειο ασφάλεια, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, σημείο 2, του VerbrKrG, εφόσον δεν παρασχέθηκαν τα πληροφοριακά στοιχεία που προβλέπονται στο άρθρο 4 της οδηγίας;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

25 Λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων της τράπεζας, σύμφωνα με τις οποίες η υπόθεση της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, όπως αυτό οριοθετείται με το άρθρο της 1, πρέπει να τονιστεί εκ προοιμίου ότι το ερώτημα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Bundesgerichtshof στηρίζεται στην παραδοχή ότι η σύμβαση δανείου με έγγειο ασφάλεια μεταξύ του ζεύγους Heininger, αφενός, και της τράπεζας, αφετέρου, συνήφθη υπό τις προϋποθέσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας.

26 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση βάσει της παραδοχής αυτής. Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται σε σύμβαση δανείου με έγγειο ασφάλεια, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, οπότε ο κατα-

ναλωτής ο οποίος συνήψε σύμβαση του είδους αυτού σε μία από τις περιπτώσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο της 1 διαθέτει το δικαίωμα ανακλήσεως που προβλέπεται στο άρθρο της 5.

27 Συναφώς, πρέπει κατ' αρχάς να υπενθυμιστεί ότι η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων έχει εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο της 1, κατ' αρχήν σε κάθε σύμβαση που συνάπτεται στις περιπτώσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο αυτό και, ιδίως, στην περίπτωση κατά την οποία ο έμπορος επισκέπτεται τον καταναλωτή. Επιπλέον, η τέταρτη και η πέμπτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας αναφέρουν τα εξής:

«[...] το ειδικό χαρακτηριστικό των συμβάσεων που συνάπτονται εκτός εμπορικού καταστήματος είναι ότι, κατά κανόνα, οι διαπραγματεύσεις αρχίζουν με πρωτοβουλία του εμπόρου, ενώ ο καταναλωτής είναι τελείως απροετοίμαστος και καταλαμβάνεται εξ απίνης· [...] συχνά ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση να συγκρίνει την ποιότητα και την τιμή της προσφοράς με άλλες προσφορές· [...] αυτό το στοιχείο αιφνιδιασμού δεν υπάρχει μόνο στις συμβάσεις που συνάπτονται στο κατ' οίκον εμπόριο, αλλά και σε άλλες μορφές συμβάσεων, όταν τη σχετική πρωτοβουλία αναλαμβάνει ο έμπορος εκτός του εμπορικού του καταστήματος».

[...] ο καταναλωτής πρέπει να έχει δικαίωμα υπαναχώρησης επί επτά τουλάχιστον μέρες, ώστε να μπορεί να εκτιμήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση».

28 Πρέπει εν συνεχεία να υπενθυμιστεί ότι η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων, στο άρθρο της 3, απαριθμεί περιοριστικώς ορισμένα είδη συμβάσεων επί των οποίων δεν έχει εφαρμογή.

- 29 Στην περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης, το ζήτημα που τίθεται είναι αν μια σύμβαση δανείου με έγγειο ασφάλεια, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, καλύπτεται από το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, το οποίο αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τις «συμβάσεις για την κατασκευή, πώληση και μίσθωση ακινήτων ή [τις] συμβάσεις που αφορούν άλλα δικαιώματα σχετικά με ακίνητα».
- 30 Το ζεύγος Heininger, η Γαλλική, η Ιταλική και η Αυστριακή Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, έχουν την άποψη ότι η μνημονευθείσα στην προηγούμενη σκέψη διάταξη δεν έχει εφαρμογή στις συμβάσεις δανείων με έγγειο ασφάλεια, ενώ η τράπεζα και η Γερμανική και η Ισπανική Κυβέρνηση φρονούν, κατ' ουσίαν, ότι η σύμβαση δανείου με έγγειο ασφάλεια συνιστά σύμβαση αφορώσα δικαιώματα σχετικά με ακίνητα, καθόσον δημιουργεί εμπράγματο δικαίωμα επί του ακινήτου το οποίο αποτελεί το αντικείμενο της ασφάλειας με την οποία εξασφαλίζεται η πίστωση.
- 31 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί, πρώτον, ότι, κατά πάγια νομολογία, οι παρεκκλίσεις από τους κοινοτικούς κανόνες που αποσκοπούν στην προστασία των καταναλωτών πρέπει να ερμηνεύονται στενά (βλ, μεταξύ άλλων, την απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, C-203/99, Veedfald, Συλλογή 2001, σ. I-3569, σκέψη 15).
- 32 Πρέπει να παρατηρηθεί, δεύτερον, ότι, ναι μεν μια σύμβαση δανείου με έγγειο ασφάλεια, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, συνδέεται με δικαίωμα σχετικό με ακίνητο, στον βαθμό που το χορηγούμενο δάνειο πρέπει να εξασφαλιστεί με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου, πλην όμως το στοιχείο αυτό της συμβάσεως δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω σύμβαση αφορά δικαίωμα σχετικό με ακίνητα υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων.
- 33 Συγκεκριμένα, για τους καταναλωτές, στην προστασία των οποίων αποσκοπεί η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων, καθώς και για τους δανειστές, το αντικείμενο μιας συμβάσεως πιστώσεως όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης έγκειται στη χορήγηση χρηματικού ποσού η οποία συνδέεται με την αντίστοιχη υποχρέωση επιστροφής του ποσού αυτού και καταβολής τόκων.

34 Το γεγονός όμως ότι η σύμβαση πιστώσεως εξασφαλίζεται με εμπράγματη ασφάλεια επί ακινήτου δεν μπορεί να καταστήσει λιγότερο αναγκαία την προστασία που παρέχεται στον καταναλωτή ο οποίος συνήψε τέτοια σύμβαση εκτός του καταστήματος του εμπόρου.

35 Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να προστεθεί ότι, ναι μεν μια σύμβαση πιστώσεως όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης εμπίπτει συνεπώς στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, πλην όμως οι συνέπειες ενδεχομένης ανακλήσεως της σχετικής με τη σύμβαση αυτή δηλώσεως βουλήσεως, η οποία πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τους κανόνες της οδηγίας, επί της συμβάσεως αγοράς του ακινήτου και της συστάσεως της εμπράγματης ασφάλειας επί του ακινήτου αυτού εμπίπτουν στο εθνικό δίκαιο.

36 Τέλος, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα αν η οδηγία περί καταναλωτικής πίστεως, η οποία εκδόθηκε μετά την οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων, περιόρισε το πεδίο εφαρμογής της τελευταίας αυτής οδηγίας, όσον αφορά τις συμβάσεις δανείων με έγγειο ασφάλεια.

37 Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, η οδηγία περί καταναλωτικής πίστεως υπερτερεί της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων βάσει της αρχής «*lex specialis derogat legi generali*». Το γεγονός ότι η οδηγία περί καταναλωτικής πίστεως περιορίζεται στο να συστήσει τη θέσπιση δικαιώματος ανακλήσεως για τις συμβάσεις πιστώσεως, χωρίς να το επιβάλλει, αντίθετα προς την οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων, καταδεικνύει το ότι η οδηγία περί καταναλωτικής πίστεως συνιστά, όσον αφορά τις συμβάσεις δανείων με έγγειο ασφάλεια, ειδικότερη πράξη κοινοτικού δικαίου. Η οδηγία περί καταναλωτικής πίστεως έλαβε έτσι υπόψη το γεγονός ότι η θέσπιση ενός δικαιώματος ανακλήσεως θα μπορούσε να αποδειχθεί προβληματική όσον αφορά ορισμένες συμβάσεις πιστώσεως και, ειδικότερα, όσον αφορά τις συμβάσεις δανείων με έγγειο ασφάλεια.

38 Συναφώς, αρκεί να τονιστεί, αφενός, ότι η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων αποσκοπεί, όπως υπενθυμίστηκε ανωτέρω, στην προστασία του καταναλωτή από τον κίνδυνο που απορρέει από τις ιδιάζουσες περιστάσεις της συνάψεως συμβάσεως

εκτός εμπορικού καταστήματος και, αφετέρου, ότι η προστασία του καταναλωτή επιτυγχάνεται με τη θέσπιση ενός δικαιώματος ανακλήσεως.

- 39 Ούτε όμως το προοίμιο ούτε το διατακτικό της οδηγίας περί καταναλωτικής πίστωσης περιέχουν στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε, με τη θέσπιση της οδηγίας αυτής, να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, προκειμένου να μην έχει εφαρμογή στις συμβάσεις δανείων με έγγυο ασφάλεια η ειδική προστασία που χορηγεί η δεύτερη αυτή οδηγία.
- 40 Κατά συνέπεια, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία περί κατ' οίκον πωλήσεων έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται σε σύμβαση δανείου με έγγυο ασφάλεια, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, οπότε ο καταναλωτής ο οποίος συνήψε σύμβαση του είδους αυτού σε μία από τις περιπτώσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο της 1 διαθέτει το δικαίωμα ανακλήσεως που θεσπίζει το άρθρο της 5.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 41 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να εφαρμόζει προθεσμία ενός έτους από της συνάψεως της συμβάσεως για την άσκηση του δικαιώματος ανακλήσεως που θεσπίζει το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, οσάκις στον καταναλωτή δεν δόθηκαν τα πληροφοριακά στοιχεία που προβλέπει το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας.
- 42 Το ζεύγος Heininger, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι, ελλείψει πληροφορήσεως σχετικά με το δικαίωμα ανακλήσεως, η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων δεν περιορίζει διαχρονικά την άσκηση του δικαιώματος αυτού. Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας απαγορεύει εθνικό μέτρο περιορίζον σε ένα έτος, από της συνάψεως της συμβάσεως, την προθεσμία ασκήσεως του δικαιώματος

ανακλήσεως που έχει ένας καταναλωτής ο οποίος δεν ενημερώθηκε σχετικά με το δικαίωμα αυτό. Συγκεκριμένα, η κατώτατη προθεσμία των επτά ημερών που προβλέπει η διάταξη αυτή για την ανάκληση της δηλώσεως βουλήσεως πρέπει να υπολογιστεί από τη στιγμή κατά την οποία ο καταναλωτής πληροφορήθηκε εγγράφως το δικαίωμα αυτό.

43 Η τράπεζα, καθώς και η Γερμανική, η Ιταλική και η Αυστριακή Κυβέρνηση, ισχυρίζονται ότι, δεδομένου ότι το άρθρο 4 της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν για την πρόβλεψη κατάλληλων μέτρων προστασίας του καταναλωτή στην εθνική τους νομοθεσία, σε περίπτωση που αυτός δεν πληροφορήθηκε το δικαίωμα ανακλήσεως, ο εθνικός νομοθέτης μπορεί να περιορίσει σε ένα έτος την προθεσμία ασκήσεως του δικαιώματος ανακλήσεως που προβλέπει το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής. Επιπλέον, ακόμη και αν η οδηγία αυτή δεν προέβλεπε ρητώς διαχρονικό περιορισμό του δικαιώματος ανακλήσεως, η αρχή της ασφαλείας δικαίου θα επέβαλλε τον καθορισμό προθεσμίας για την άσκηση του δικαιώματος αυτού.

44 Συναφώς, πρέπει, κατ' αρχάς, να υπενθυμιστεί ότι το άρθρο 4, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων ορίζει ότι «[...] οι έμποροι οφείλουν να πληροφορούν τους καταναλωτές σχετικά με το δικαίωμά τους να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση μέσα στο χρονικό διάστημα που ορίζει το άρθρο 5» και ότι το άρθρο 4, τρίτο εδάφιο, της ίδιας οδηγίας ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη μεριμνούν για την πρόβλεψη κατάλληλων μέτρων προστασίας των καταναλωτών στην εθνική τους νομοθεσία, στην περίπτωση που δεν παρασχεθούν οι πληροφορίες που προβλέπει το παρόν άρθρο». Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει ότι «ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη μονομερή ανάληψη υποχρεώσώς του, αποστέλλοντας ειδοποίηση μέσα σε προθεσμία τουλάχιστον επτά ημερών από την παραλαβή εκ μέρους του της υπόμνησης που αναφέρει το άρθρο 4, και σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους που ορίζει η εθνική νομοθεσία».

45 Πρέπει, εν συνεχεία, να τονιστεί ότι η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων ορίζει έτσι ρητώς ότι η κατώτατη προθεσμία των επτά ημερών που προβλέπεται για την ανάκληση πρέπει να υπολογίζεται «από την παραλαβή εκ μέρους του [καταναλωτή] της [πληροφόρησης]» σχετικά με το δικαίωμα ανακλήσεως και ότι η υποχρέωση παροχής της πληροφόρησης αυτής βαρύνει τον έμπορο. Οι διατάξεις αυτές εξηγούνται από τον λόγο ότι, αν ο καταναλωτής δεν γνωρίζει την ύπαρξη του δικαιώματος ανακλήσεως, του είναι αδύνατον να το ασκήσει.

- 46 Δεδομένων του γραμματος και του σκοπού του άρθρου 5 της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων, δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθεί το άρθρο 4, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής υπό την έννοια ότι επιτρέπει στον εθνικό νομοθέτη να προβλέπει ότι το δικαίωμα ανακλήσεως του καταναλωτή πρέπει εν πάση περιπτώσει να ασκείται εντός προθεσμίας ενός έτους, έστω και αν ο έμπορος δεν πληροφόρησε τον καταναλωτή σχετικά με την ύπαρξη του δικαιώματος αυτού.
- 47 Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα ότι είναι απαραίτητο να περιοριστεί η προθεσμία ασκήσεως του δικαιώματος ανακλήσεως για λόγους ασφαλείας δικαίου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τέτοιοι λόγοι δεν μπορούν να ισχύσουν, στον βαθμό που συνεπάγονται περιορισμό των δικαιωμάτων που ρητώς παρέχει η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων στον καταναλωτή για να τον προστατέψει από τους κινδύνους που απορρέουν από το γεγονός ότι οι πιστωτικοί οργανισμοί επέλεξαν να συνάψουν δάνεια με έγγυο ασφάλεια εκτός των εμπορικών καταστημάτων τους. Συγκεκριμένα, αν οι οργανισμοί αυτοί επιλέγουν τέτοιες μεθόδους για να εμπορευθούν τις υπηρεσίες τους, μπορούν χωρίς δυσκολία να προφυλάξουν τόσο τα συμφέροντα των καταναλωτών όσο και τις δικές τους απαιτήσεις σχετικά με την ασφάλεια δικαίου, συμμορφούμενοι προς την υποχρέωσή τους να πληροφορούν τους καταναλωτές αυτούς.
- 48 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να εφαρμόζει προθεσμία ενός έτους, από της συνάψεως της συμβάσεως, για την άσκηση του δικαιώματος ανακλήσεως που θεσπίζει το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, οσάκις στον καταναλωτή δεν παρασχέθηκαν οι πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας.

Επί των διαχρονικών αποτελεσμάτων της παρούσας αποφάσεως

- 49 Με τις παρατηρήσεις της, η τράπεζα αναφέρθηκε στη δυνατότητα του Δικαστηρίου, σε περίπτωση που αυτό θεωρήσει ότι η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης γερμανική ρύθμιση είναι ασύμβατη προς το κοινοτικό δίκαιο, να περιορίσει διαχρονικώς τα αποτελέσματα της παρούσας αποφάσεως.

50 Προς στήριξη του αιτήματος αυτού, η τράπεζα ισχυρίζεται, κυρίως, ότι η εφαρμογή στις συμβάσεις δανείων με έγγαιο ασφάλεια του δικαιώματος ανακλήσεως που προβλέπει η οδηγία περί των κατ' οίκον πωλήσεων δημιουργεί ένα σημαντικό χρηματοοικονομικό κίνδυνο για τους πιστωτικούς οργανισμούς.

51 Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η ερμηνεία που το Δικαστήριο δίδει σε μια διάταξη του κοινοτικού δικαίου περιορίζεται να δια φωτίσει και να αποσαφηνίσει την έννοια και το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής, όπως θα έπρεπε να είχε νοηθεί και εφαρμοστεί από της ενάρξεως της ισχύος της (απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1998, C-35/97, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1998, σ. I-5325, σκέψη 46).

52 Σύμφωνα με πάγια νομολογία, κατά την οποία το Δικαστήριο μπορεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, κατ' εφαρμογήν της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου που είναι συμφυής με την κοινοτική έννομη τάξη και λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές διαταραχές που θα μπορούσε να έχει η απόφασή του για το παρελθόν στο πλαίσιο εννόμων σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί καλοπίστως, να υποχρεωθεί να περιορίσει τη δυνατότητα κάθε ενδιαφερομένου να επικαλεστεί την ερμηνεία που έχει δώσει σε μία διάταξη για να θέσει υπό αμφισβήτηση τις εν λόγω έννομες σχέσεις, το Δικαστήριο προέβη στην εξακρίβωση της υπάρξεως των δύο βασικών κριτηρίων που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να μπορεί να αποφασιστεί ο περιορισμός αυτός, ήτοι της καλής πίστεως των ενδιαφερομένων κύκλων και του σημαντικού χρηματοοικονομικού κινδύνου (βλ., στο πνεύμα αυτό, απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-128/93, Fisscher, Συλλογή 1994, σ. I-4583, σκέψη 18).

53 Συναφώς, αρκεί να διαπιστωθεί ότι η τράπεζα δεν προσκόμισε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο στο οποίο να μπορεί να στηριχθεί το επιχείρημά της ότι υπάρχει κίνδυνος η παρούσα απόφαση, αν δεν περιοριστούν διαχρονικώς τα αποτελέσματά της, να προκαλέσει σημαντικές χρηματοοικονομικές συνέπειες για τους πιστωτικούς οργανισμούς που συνήψαν συμβάσεις δανείου με έγγαιο ασφάλεια υπό τις προϋποθέσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο 1 της οδηγίας περί των κατ' οίκον πωλήσεων.

54 Κατά συνέπεια, παρέλκει ο διαχρονικός περιορισμός των αποτελεσμάτων της παρούσας αποφάσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 55 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Ισπανική, η Γαλλική, η Ιταλική και η Αυστριακή Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 1999 το Bundesgerichtshof, αποφαινεται:

- 1) Η οδηγία 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται σε σύμβαση δανείου με έγγυο ασφάλεια, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, οπότε ο καταναλωτής ο οποίος συνήψε σύμβαση του είδους αυτού σε μία από τις περιπτώσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο της 1 διαθέτει το δικαίωμα ανακλήσεως που θεσπίζει το άρθρο της 5.**

- 2) Η οδηγία 85/577 απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να εφαρμόζει προθεσμία ενός έτους, από της συνάψεως της συμβάσεως, για την άσκηση του δικαιώματος ανακλήσεως που θεσπίζει το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, οσάκις στον καταναλωτή δεν παρασχέθηκαν οι πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας.

Macken

Gulmann

Puissochet

Σκουρής

Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Δεκεμβρίου 2001.

Ο Γραμματέας

Η Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

F. Macken